

snegom pokrita gora Ida, ki ji dan današnji Psiloriti pravijo. Pa tudi ostale gore so bile še polne snega, dasiravno smo bili že skorej sred maja. — Na severni strani otoka se nižajo omenjene gore polagoma do morja, in na ti strani je nek tudi več dobrih zavetnih brodostaj; na južni strani pa so gore precej od morsklega brega sterme in kamnitne.

Na omenjenih gorah izvira mnogo potokov in studencov, ki lepe plodne doline dostojno namakajo. Zato rodé plodne tla obilo lepih pridelkov, vina, žita, olja, lanú, svile, laške volne in mnogoverstnega sadja. Tudi živinoreja se dobro ponaša. Pri vsem tem pa ni Kandija vendar več, kar je bila nekdanja Kreta. O času gerške mogočnosti in slave je štel slavni otok 1.200.000 duš, in še pod benečansko oblastjo jih je bilo do 900.000 — dan današnji pa jih ni čez 300.000. Taka je osoda vseh krajev, ki pod turškim jarmom zdihujejo!

Še enkrat rečem, pod nemarnimi in lenimi Turki gré vse pod zlo.

Že v najstarejših časih je slovel kretiški otok po svojem brodnitvu, po kupčii, po znanostih, po umetnostih in po modrih kraljih; dan današnji pa nima ne brodnitva, ne obertništva, ne znanost, ne umetnost, ne modrih poglavarjev več.

Še le ob treh popoldne pustimo Kandijo za seboj in jadramo naglo proti matapanskemu nosu in dalje; pa odslej ne vidimo več nič novega, kot kar nam je prej noč zakrivala, in kar sem že prej navodil.

V torek ob štirih popoldne dospemo spet pred Karf, in smo že 700 milj bliže Tersta. — Že ob sedmih zvečer odrinemo dalje, in v četrtek, kmali po dveh popoldne, prijadramo srečno v Terst.

Tù se naše romarsko društvo popolnoma razkropí. Kunstman, dr. Kessler, Bolle in Lazar Springer, farman blizo Fribora na Badenskem, gredó še tisti večer — uni čez Dunaj, ta pa čez Benetke domú. Naslednje jutro odrine naš Nose, čez dva dni pa Tenschert, Schneid in Kerndl. Naj dalje ostane tù dragi mi in verli Bogcha, ker je sestre čakal, da bi jo čez Benetke v Milan peljal. Jez pa se vé da sem ostal v Terstu, ki mi je že čez 30 let predraga domačija.

In tako je bilo končano dolgo potovanje v sveto deželo; Boga hvalim, da sem jo vidil. Če pa sem s tem potopisom tudi svojemu narodu vstregel in če bojo Slovenci naši, ki dosihmal niso nobenega takega popisa imeli, radi prebirali te bukvice in veseli v duhu potovali po obljubljeni deželi, so spolnjene vse moje želje. *)

Kratkočasno berílo.

Za pokušnjo iz delca:

Mlinarjev Janez, slovensk junak, ali vplemenjenje Teharčanov.

Po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja, složil za gosposke in kmečke ljudi K. Zavčanin.

.....

Hrum in šum včerajšnega svetkovanja je potihnul. Nastopil je delavnik i vse je sopet zapalo v vsakdanje življenje. Tudi novi načelnik, Mlinarjev Janez se je napravljal v les, kar mu pride pismo iz celjskega grada,

da mora še danas na stražo iti v Bežigrad. Dreváčo dene v kot ter orožje svoje s police vzame — čisto tako kakor da bi mu vse eno bilo, ali gré v gojzd ali pa na stražo. Se oboroživši hití pod lipo, zatrobi v rog i kmali prihití množica fantinov slišat načelnikovo povelje. Janez si izbere zmed njih deset najčverstejih, med njimi tudi Šimekovega Toneta i krene s to četico proti Bežigradu.

Beriški stražniki v Bežigradu so že tudi zaukaz dobili iz celjskega grada, da imajo stražo jetnikov teharskemu načelniku izročiti. Janez je menil, da bo samo cestno stražo imel v gradu. Ko mu tedaj berič véliki ječne ključe podá, vès bled postane jeze i sramote. Za mizo se vsede i pismo piše grofu Urhu.

Ko je pismo spisal, ga dá vélikemu beriču rekoč: „Na! Pismo to daj grofu i reci mu, da ga pozdravljamo pa sporočamo, da mu služiti za beriče nismo prisegli! Do večera mu hočemo voljo njegovo spolniti, al dalje ne. Naj nas tedaj do tačas kdo drug nadomesti, ker mu dalje nismo porok za njegove jetnike.“ Véliki berič se je tako preplašil nad tem po njegovem mnenji prederznim sporočilom, da še besedice čerhnul ni, samo z glavo malo pomajaje pismo vzame ter odide s svojimi hlapci.

„Prav si govoril Janez“, mu Šimekov Tone poterdi. „Pač res! Bomo li mi grofovi beriči! Nikadar! Ako se vsi teharski fantje do zadnjega vberičijo, jaz se ne bom!“

„Tudi jaz ne!“ jo Janez zaničljivo dodá.

„Tudi mi ne!“ drugi fantje zakričijo. „Naj nas postavi med sovražnika, i pokazati mu hočemo, da nismo figa mož! — Al na jetnike paziti i beričiti — tega ne znamo.“

„Tako je prav, fantje! sedaj me še le veseli, da so me vašega načelnika izvolili! Ene misli i složni v vsem, taki moramo biti, drugač nam ne kaže!“ S temi besedami verže Janez snop ključev, ktere mu je véliki berič izročil, zaničljivo v kot, da kar zarožljajo.

Šimekov jih pa gré pobirat. Posmehljuje reče Janezu: „Pojdi, greva enmalo pogledat, nad čim da stražimo, da bomo saj vedli, kakošne ptičke da imamo v kletkah!“

Ko do pervih ječnih vrat prideta, porine Šimekov zarujeli ključ v ključavnico, ga dvakrat močno zasučé, ter s pestjo železne vrata noter porine. Plesnjivi zatuhli smrad jima v nos udari. Morala sta se umakniti, drugač bi ju bila še kakošna slabost napadla. Še le čez nekoliko časa, ko je bil smrad nekoliko prešel, stopi Janez skoz nizki predor v ječo. V gnjusobnem kotiču, na pol gnjili škopi najdeta skerčeno človeško podobo, ki se je le malo sém ter tjé mezila, vkovano v težko železje. Janez vpraša: „Kdo si i kaj si pregrešil?“ Al človeška podoba se še zmenila ni, ne za njega ne za njegovo vprašanje. Drugi — i tretjikrat ponavlja Janez svoje vprašanje, al vse zastonj, — človeška podoba se zmiraj klaverno sém ter tjé giblje po snopiču. To se je Janezu zeló čudno zdelo. Ukaže tedaj jetnika vèn iz ječe na svetlo nesti, ker je vidil, da tako ni nič ž njim opraviti. Oj strašen pogled! Nič drugega ga ni bilo kakor zgol kost in koža. Za obleko je imel stare sperhnele cunje, polno gnjusobnega merčesa, s kterimi si je svojo nagost le siromašno zakrival. Brada i lasje so ga bili divje obrastli — i star, star je bil viditi kakor zemlja! Verh vsega tega je bil, kakor so fantje pozneje spoznali, še slep i gluh. — — — Groza vse obide viditi takega živega merliča! Dali so mu verč z vinom, da bi se malo okrepčal. Slabost mu še govoriti ni pripustila. S trepo roko primaja stavec verč k ustam, al — vino vkusivši — začne na celem životu se tresti. Vse svoje moči napenja, samo da bi mogel vstati. Janez i Tone mu na noge pomagata, vsaki od ene strani ga podpiraje.

„Oprosten! osvoboden!“ — — stavec zdihne — „da, da! to vino mi je gotovo znamenje, da sem rešen dolge ječe, da je večni, pravični Bog uslišal moje molitve tudi v temni ječi. Četirideset dolgih let nisem ne kapljice vina

*) V potopis ta spada tudi nekoliko pesem in molitev, ki se v Jeruzalemu pri vsakdanji procesii pojo in molijo. Te pesmi in molitve, ki mi jih je prijazno prestavil iz latinskega jezika v slovenski jezik naš verli domoljub gospod fajmošter Peter Hicinger, se bojo natisnile v posebnem natisu teh bukvic, kterim bote še pridjane dve zali podobi, namreč: obris mesta jeruzalemskega in pa obris cerkve Božjega groba v Jeruzalemu. Vse to bo menda gosp. Blaznik kmali zgotovil in potem tudi naznanje dal. Pis.

v ustih imel, in zato mi je to vino najgotoveje znamenje, da sem rešen. Le smerdljive vode so mi dajali po luknji v ječo, in sedaj mi ne bi bilo to vino znamenje mojega osvobodjenja? Akoravno Vas okoli stoječih ne vidim in ne slišim, vendar sem prepričan, da ste me osvobodili!“

Siromaček je zares mislil, da je rešen dolgega terpljenja.

„Nate!“ — čez nekoliko časa zopet začne — „Nate! Morda si ti, moj sin, tukaj, da se na te opiram, morda so s teboj tudi moji vnuki tukaj! Nate!“ S temi besedami seže pod pazho. „Po ti svetinici me bote spoznali. Nosil sem ta dragi, edini mi ostali spominek svoje rodbine četrdeset let svojega zakletja pod pasho skrit, da mi služi morda še enkrat v spoznavno znamenje svoje rodbine! Čast i hvala Bogu! prišel je z današnjim dnevom ta presrečni čas! Čast i hvala Bogu na veke!“

Vsi so gledali i ogledavali svetinico, al nobeden ni umel njenega napisa. Janez veli starca v izbo odnesti, na čisto posteljo ga položiti i lepo z vsem potrebnim postreči.

S Tonetom pa gresta še druge ječe preiskovat. Bilo jih je petdeset poredoma. V nobeni nista pravega hudo delnika najdla. Skoro sta prišla na nekega širokoplečnega viteza, kterege je dal grof po zvijačnosti vjeti i do smerti zapreti, ker mu je morda premogočen postajal; skoro zopet na revnega kmetiča, kterege je grof morda zato v ječo vergel, da je imel lepšo priliko se njegovega posestva polastiti. Tako sta ječo za ječo pregledovala.

Do zadnjih vrat pridši sta ključ za ključem poskušala, al nobeden ni bil pravi, nobeden ni odperl i vendar se je skoz ključavnico vidilo, da je nekdo notri. Radovedna sta s silo vrata jetnišnice s štekljev vzdignila. Notri najdeta človeka visoke postave z razpetima na obé steni prikovanima rokama, napol stoječega napol visečega. Čez glavo je imel žakelj zavezan, da ni nikamor vidil, i da tudi njega ni mogel nobeden v obraz viditi; še govoriti ni mogel umevno! Po še lepi obleki se pa je vidilo, da je najnovejši jetnik.

Ko ga njegovih spón rešita i na svetlo iz ječe pripeljeta, ga Janez vpraša: „Kdo si? Povej! I kaj si pregrešil, da so te vergli v temnico?“

„Duhoven sem“ — mirno i dostojno odgovori — „i sicer menih. Pregrešil nisem po svoji vesti ničesa, dokler se zvesto spolnovanje svoje dolžnosti ne bo krivica zvalo!“

„Duhoven ste!“ — osupnjeno Janez ponovi — „ravno prav. Imamo tu jetnika, ki po mojem mnenji ne bo več dočkal današnjega večera. Blagovolite z nama iti i čez-nj moliti, naj bode Bog milosten njegovi duši; spovedati se ne more, ker je gluhi. Za drugih duhovnih opravil nam pa manjka potrebne priprave.“

Ko do starčeka pripeljeta meniha, ga je res kaj slabega najdel. Preveliko veselje nad nepričakovano rešitvo iz četrdesetletnega zapora mu je celó še zadnje moči polomilo.

„Moj sin, moj sin!“ — začne na to starček s slabim glasom govoriti — „pridi vendar bliže k meni, primi me za roko, da te saj ošlatam, ker mi ni več dano te viditi i slišati — da ne umerjem celó zapuščen! Čutim, da vedno bolj i bolj me zapušča zadnja moč. Moli, moj dragi sin, moli, da mi skušnjave odtiraš.“

Menih stopi ginjen bliže k postelji ter starčka za roko prime.

„Tako, tako, moj sin“ — starček nadaljuje — „le daj mi roko, dokler še moja ni omerznila. — Pa vendar mi bo sladka smert, saj umerjem zunaj ječe v sredi svojih dragih! — Saj ste vi pri meni, kaj ni res? Ti moj sin si tukaj, s teboj morda tudi tvoja žena s svojimi sini i hčeri, mojimi ljubimi vnučki! Kdo drugi bi me bil rešil iz ječe, kakor vi, saj je vés svet že davnej na me pozabil — na me živega pokopanega!“ Oddahne se, čez nekoliko časa

pa zopet prične. „Mati tvoja tako več ne živijo, kaj ne, da ne! Saj jez že čez sto let štejem, — al že davnej sem nehal šteti leta, saj so mi bile neznano grenke leta, strašno dolge leta, temne, černe leta. Za me čas ni imel merila, s katerim se življenje meri, — vse je bilo le noč, grozna noč!“

Vsem pričujočim so se solze utrinjale.

„Oj koliko sem prestal! Al vsem odpuščam, ki so mi kadaj zlo i krivice storili; vsem odpuščam. Tudi tebi grof Erman, ako še živiš, ki si me zakopal živega v smertno ječo, tudi tebi sem že davnej odpustil in za te molil! — — Moje največje, moje zadnje veselje je to, da umerjem v sredi svoje rodbine, svojih dragih i ljubljenih! Saj si ti, ki te sedaj za roko deržim i ki ne bo prej šel od mene, od te postelje, prej ko me smertna kosa ne pokosí. Saj si ti moj sin, kaj ne da si! O zakaj mi ni dopuščeno, da bi te mogel še enkrat viditi, ali bar tvoje besede, tvoje molitvice slišati! Sin moj edini! nobene druge dote, razun strašnega spomina svojih terpljenj, nobenega drugega premoženja ti nimam dati, kakor edino tisto svetinico, ki sem ti jo poprej izročil. Tvoja mati mi jo je seboj dala, ko sem domovino zapustil. Četrdeset let je bila ta svetinja z menoj vječena, četrdeset let je bila moj edini spominek na vas. Vse moje blago mi je grof Erman vzel, samo ta svetinica pod pasdihó skrita, mi je ostala. Daj mi jo še enkrat v roke, da jo še enkrat otipljem kakor sem jo jezero- i jezzerokrat v čerñi ječi.“

„Janez, ki je svetinico imel, jo dá menihu, naj jo starčku izročí. Sedaj jo bolj natanko pogleda, njeni napis prebere — — — „Moj oče! Moj oče!“ — na vés glas zakriči ter starčka na vso moč objemati začne. Vsi okolj stoječi fantje ostermijo, kakor da bi jim bil s tema besedama hud potres tla pod nogami stresel.

„Moj oče!“ — ta glas sem malokrat slišal — starček besedo povzame. „Ne dvomim tedaj več, da si ti prišel me rešit brez konca dolgega terpljenja, da stojiš sedaj pri meni, moj edini Enriko!“

Menih svojega v tako žalostnem stanu najdenega očeta brez konca i kraja objema, celuje, boža, na zadnje pred posteljo pade i moli.

Nesrečni starček je bil iz zló imenitnega rodú, kteri se je med najstareje benečansko plemstvo štel. Po trgovini v jutrove dežele si je kmalo veliko bogastva pridobil. Ko je njegov sin še malo dete bilo, se je prigodilo, da se je njegov oče z neizmernim blagom na Dunaj podal. Srečno je priplavala njegova barka čez jadransko morje v Terst. Tu je dal blago iz barke izložiti i ga na konje natovoriti. Pet sto kónj je komaj vse nesti moglo. Ta čas še ni bilo ceste med Terstom in Dunajem za vozove; vse blago se je po tovorih prenašalo.

Počasi so se pomikali teržaški tovarniki čez kranjske sterme gore. Po mnogih težavah pridejo do bele Ljubljane. Od tod so vzeli dalji pot poleg Save dolj do sadašnjega Zidanega mosta, i od Zidanega mosta poleg Savine gori proti Celju. Že prej ko tergovec s svojimi tovarniki mejeceljske grofovine prestopi, je dal tačasnega grofa Ermana poprašati, ako sme s svojimi tovarniki skoz njegovo zemljo i koliko mu gré za to dovoljenje plačati. Grof Erman mu dovoli to s tem pogojem, da ima petdeset natovorjenih kónj, ktere si bo sam izbral, za to prepustiti. S tem, akoravno sila terdim pogojem zadovoljen pritovori tergovec do Skalovja. Tukaj ga je grof Erman že pričakoval s svojimi hlapci, pa ne, da si samo pogojenih petdeset natovorjenih kónj v plačo izbere, — nak! s svojimi hlapci po roparsko v soteski tovarnike pobije, blago pa dá z vjetim tergovcom v svoj nezmagljivi grad odpraviti. Grof je po grofu lastino podedoval, al za vječenega tergovca se ni nobeden več brnil. Dajali so mu kakor po navadi skoz okence na ječnih vratih jesti i piti; i nazadnje, ko je celó oslepel i oglušel, v gradu morda ni nobenega več bilo, kdor bi bil vedel, kdo da je,

i zakaj da je vječen. Gotovo so si mislili, da mora že velik hudodelnik biti. Od tega ropa i morebiti več enacih je celjska grofova rodbina tako obogatela, da je kralje in care za dolžnike imela. Nasprot je pa tergovska rodbina v Benetkah vsled tega tako osiromašila, da je nazadnje celó na beraško palico prišla. Sin, ko je dorastel, je stopil v meniški stan. Papež, čuvši od njegove velike pobožnosti i modrosti, ga pokliče v Rim. Po očitni previdnosti Božji ravno njega papež izbere, da celjskemu grofu Urhu izobčivno pismo nese. Grof Urh ga dá v svojem serdu i puhli prevzetnosti v ječo vreči. Svojega očeta je sin že davnej mertvega menil i gotovo mu ni bi bilo več na misli, da ga še enkrat bode tukaj ko nesrečnega tovarša v ječi najdel!

(Dalje sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Gradca. 1. sept. t. l. je graška deželna sodnija tistega hudodelnika, kateri je, kakor so „Novice“ povedale, letos o sv. Pavlu gospó Jakomin-ovo in njeno hišno umoril, na vislice obsodila; najvišja dunajska sodnija je to sodbo poterdila in presvitli cesar so ji ukazali, naj stori po postavi. Po takem bo dobil morivec te dni plačilo za svoje hudodelstvo na kolu.

Iz Zagreba. „Gosp. list“ naznanja, da se je te dni v Zagrebu ustanovilo društvo za podporo posestnikov pod imenom „horvaško-slavonske zastavnice“, ktera bo posojevala posestnikom dnarjev po njih potrebi. Prihodni mesec bo šel poseben odbor na Dunaj, da bo prosil za poterjenje tega društva in njegovih pravil. — Res potreba bi bilo takih naprav povsod, da bi kmetovavci v sili lahko in na poštene obresti dobili dnarja na pósodo!

Iz Dvora na Koroškem 21. nov. Odjenjal je tudi pri nas že hudi mraz; vzal je tudi sneg slovo; zelena zemlja se sopet razprostira pred našimi očmi, in vse se giblje veselejše. Al kako dolgo bo nam ostalo, ker nam hladna pozna jesen že spet drugo zimo, drug mraz ponuja, in nas to veselje sopet zapušča? Pa naj gré to veselje svojo pot, — saj napolnuje drugo veliko veliko večje veselje serca vseh Korošcev; prinesel ga je nam ravno hladni jesenski čas; — zategadel ne moremo zameriti celjovškemu „Prijetlu“ na nobeno vižo, da je oznanil vés nadušen to veselje in mir vsem Korošcom, in zapel veselo allelujo in slavo Bogu na višavah. Saj je veselje starišev gotovo le tedaj največje, kadar po nekterih letih njihov sin kot mož vés po volji Božji sopet domú pride; pa tudi brati in sestre, vsa žlahta, vsi domači in sosedi, vse, kar ga je pred poznalo, vse, vse se ga veselí! Veselí se ga častita preserčna mati, poštena sestra; vsi ki ste ga pred poznali, veselíte se vsi Korošci in veselja poskakujete, zakaj „danes je dan, ki ga nam je Gospod naredil“ — danes je dan, ko se v Solnogradu posvečuje koroški Sin, žeslo višjega duhovnega pastirstva se mu že v roke podaja, — prosile so danes tudi vse koroške ovčice Nje mu za darove sv. Duha, veselíte se prav iz serca: že se k nam na pot odpravlja: Valentin, to je, Močni, je njegovo ime! Radi bi pripravili gotovo vsi Korošci svojemu gospodu gladko pot, ravne storili njegove steze, radi napolnili vse doline, ponižali vsako goro in vsaki grič, radi kar je krivega poravnali, in kar je ojtrega, pogladili, — al ker tega sami ne moremo, zategadel vsi iz serca prosimo: pridi nam Ti milostljivi koroški Sin, naš višji dušni pastir, hiti nam v pomoč; dokler ne prideš, ne moremo družega kakor vsi ginjenega serca reči: „Hvaljen bodi, ki prideš k nam v Gospodovem imenu — čez vse hvaljen pa bodi, ki ga nam poslati blagovoliš!“

Val. Lesjak.

Iz okolice Ložke na Notranjskem 22. nov. — Pretekli teden je bilo toplo, da je 19. dan t. m. na gorkomeru srebro zjutraj 8 stopinj kazalo, sneg je bil skopnil in led po cerkniškem jezeru se raztopil; tudi so ljudje

obilo repe in korenja pospravili. Zelnate glave je pa hudi mraz spridil, da ne bodo za rabo. Bili smo jih nekaj posekali in v sneg zasuli, misleči, da bodo dobre, kadar se sneg ojuži, al presuhi sneg in dvanajstdnevna burja sta zaterla vso moč življenja zelnatim glavam; ko smo jih izpod snega kopali, so bile kaj lahke in so smerdele po gnjilobi; toraj smo kadí le s perjem ali zelnatimi vehami natlačili; pa tudi storži so mehki, da skoraj ni kaj za seme pustiti. Včeraj je bila že sopet burja, sneg je nekoliko pobelil griče in danes zjutraj se je srebro do 4. stopinje pod zmerzlinom skercilo. Nekteri so si že navozili pred sv. Martinom na sanéh derv za zimo; Bog vé, ali se bo tudi kaj listja dalo letos nagrabiti? Ako bo treba slamo vstijati, bo živina kaj merzlo ležiše imela, bo šembrano malo gnoja in še klaje bo primanjalo. — Skušnje učé, kadar jame jeseni mraziti in ptice tišé pod streho, da je v kratkem sneg. Letošnjo jesen je bilo tukaj toliko drobnih ptičkov, da jih nikdar še nisem toliko vidil, in tisti teden pred vsemi Svetniki so se kaj pogostoma na okna vsedali milo gledaje v moje stanovanje. Mislim sem, da se ptički motijo, ker so zunej še obilno imeli hrane, in na gorkomeru je kazalo 13 stopinj gorkote; zato jim nisem hotel verjeti, da oni sneg napovedujejo. Ko bi bil nedolžnim praktkarjem verjel, ki so me toliko nadležvali, bi bil pač lep dobiček imel, če bi jim bil tudi nekaj mernikov prosa podaril! — Jezero in jezero debelih polhov se je letos tú nalovilo. Nekdomi je pripovedoval, da je samo od kožic nastergal čez cent masti, ki se kaj drago za lek prodaja. Kakošne bolezni se ž njo ozdravljajo, ne vém povedati, — morda madron? Obutev, ki se s polhovco namaže, kakor tú ljudje terdijo, tudi ne zmerzne v najhujši zimi. — Tudi žirú so ljudje mnogo nabrali in dobivajo iz mernika po dva bokala olja, ki se dá dobro za svečavo porabiti. — Bati se je, da bo spomladi terda za semenski krompir, zakaj zlo veliko ga je zgnjilo in tudi še v shrambah ga sitna gnjiloba v miru ne puša. Fežola, prosa in ajde se je v tej okolici še dosti pridelalo. Ozimina je donesla le po srednji meri, oves je večidel zlo lohak. Križnogorski.

Iz Ljubljane 27. oktobra. — Odprite „Novice“ spet enkrat „černe bukve“ in zapišite va-nje pijanca, ki preneusmiljeno s svojo živino ravná! Preteklo saboto se je nekdo v mesto pripeljal, namesto pa da bi bil ubogega bajsa v štalo djal, ga v gostivnici na dvorišču blizo sekretne jame spreže, mu na voz enmalo merve verže in po opravkih gré Ko je kljuza mervico kerme snedla, si je še iše okoli voza, stopi na dilo, ki je bila čez jamo, jo zlomi in pade v sekretno jamo, da jo koj gnojnica zagerne. Ljudje to viditi z velikim trudom ubogo živino potegnejo iz jame in jo enmalo operejo, preden še nje gospodar pride. Ko pa on sam dobro nasekan nazaj pride, se dere nad revno živino in kriči: „Sem ti, merha, le mar rekel noter iti? Svinja, ki si noter šla, pa taka bodi.“ Še vse rumeno vpreže, se v voz verže in kljuzo grozno namaha, ter z vso umazano, lačno in žejno domú dirja! — O bora živina v rokah pijancov!

Iz Ljubljane. „Novičar“ se ni zlagal, ko je unidan pravil, da že ta teden bo gosp. Ambrožev suhi mlin (Dampfmühle) mleti začel. Preteklo sredo se je vpríčo nekterih povabljenih gostov res pervikrat petero tečajev v novem mlinu sukati jelo, da je bilo veselje viditi, kako lepo je šlo vse, res kakor ura. Gospodu Ambrožu gré tedaj čast, da nam je prvi na Krajnskem tak mlin napravil, kakor jih imajo že drugod in kateri delajo noč in dan, naj je povodinj ali suša po deželi. Slišali smo, da mlin ta je v stanu v 24 urah 120 vaganov pšenice v prav čisto moko zmleti. Družega tedaj zdaj ne rečemo kakor prav iz serca „dobro srečo“ novi obertnii! — Marsikterega bi utegnilo mikati zvediti: koliko prebivavcev šteje sedaj ljubljansko mesto? Po najnovejšem številu nas je v vsem skupaj 21,522, med temi je domačih

ADNAMAT. Mone, kateri je Matiji Kochu „oraculum in celticis“, je Adnamat tolmačil z: starker Krieger, se vé da po gramatičnih postavah, ktere je kritična jezikoslovna znanost že davno čez morje poslala. Da ne bi kdo mislil, da iz gole strasti tako o Mone-tu sodim, hočem sodbo enega nemških jezikoslovcov o Mone-tu navesti in sicer Ch. W. Glück. ¹⁾

Po tem, ko je Glück prof. Lea, Sparschuha in Kefersteina, kateri povsod same Kelte vidijo, dobro zbrisal „wenn man solches Zeug liest, so glaubt man wirklich in einem Irrenhause zu sein“ — piše o Mone-tu: „Doch keiner treibt die Tollheit so weit als Mone. Er begnügt sich nicht alte Namen deutsche, wie keltische (ihm sind nämlich alle deutschen Namen, die er nicht versteht, keltisch) aus dem jetzigen Keltischen zu erklären, sondern er gibt noch mehr, als seine Vorgänger und schreibt eine Art Grammatik, die an Unsinn alles, was die Unwissenheit und der Aberwitz auf dem Gebiete der Sprache ausgebrütet haben, weit übertrifft.“

Kratkočasno berilo.

Za pokušnjo iz delca:

Mlinarjev Janez, slovensk junak, ali vplemenjenje Teharčanov.

Po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja, složil za gosposke in kmečke ljudi K. Žavčanin.

(Dalje).

Starčku je čedalje slabeje prihajalo. Skerbni sin se mu ni ganul od postelje. Zmiraj mu je stregel, i streže svete molitvice molil. „Živega“ — je djal — „me ne bo nobena človeška moč od tega mesta več spravila!“ Zahajoče solnce je zdaj skoz okno prisijalo iz zlatimi svojimi žarki kakor z nebeško sjajno zarjo oblilo modro-poštení obraz umirajočega jetnika.

„Oj solnčice! oj solnčice!“ — še zadnjikrat spregovori — „tvoje ogrevajoče žarke čutim še enkrat na svojem obrazu. Četirideset let me nisi ogrevalo, me nisi obsijalo. Celó edino okence na moji ječi so mi bili zamrežili! Hvala Ti Vsegamogočni! Nezapopadljivi so človeku Tvoji večni sklepi“ — in starček sopet utihne za malo časa. Roke i noge so mu že terde bile.

„Z Bogom, moj dragi sin, z Bogom! Še enkrat te zahvalim, da si me saj za zadnjo uro ječe rešil. — Ljubi poštenost do smerti svoje, bodi bogaboječ, i ni se ti bati mogočnih i njihovih začasnih hudobij i preganjanj — boj se le Boga! — Moli za me na zemlji, jaz bodem za te pred prestolom Božjim. — — — Oj, moč, moč mi omaguje — — — z Bogom!“

Janez vzame hitro križec z martro Božjo, ki je v kotu vés v pajčevino zapreden visel ter ga sinu ponudi. Ta ga lepo rahlo stisne umirajočemu v desnico. Ko starček Boga na križcu ošlata, hrepení na blede svoje usta ga stisniti. — Še enkrat sliši sin slabi glas: „z Bogom!“ še en globok zdihljej čuti — i ni ga bilo več!

Janez tolaži nesrečnega papeževga poslanca v njegovi žalosti kolikor more. Nazadnje ga priljudno vpraša: kako to, da prej ni celó nič vedil, da je tudi njegov oče tû v ječi. Menih mu začne vse natanko razkladati, da je

žave v Norikum in Panonijo, so se v teh deželah naselili, uzajemno se ženili in možili, pogostoma so tudi prebivavci, kateri so v svoji keltiški domovini se spuntali ali nepokorne se skazali, bili v te kraje prestavljeni — vse te in druge okolščine razjasnujejo vzroke, da nahajamo keltiške imena in spomenike. Saj tudi traške najdemo v Galii in nemške v Italii, — al kdo bode iz nemškega imena SAVFEIVS, ki se pogostoma na kamnih italških najde, sklepal, da so Italci bili Germani!

Pis.

¹⁾ Ch. W., die bei C. Jul. Caesar vorkommenden keltischen Namen, Vorwort pag. IX. X.

namreč še le snoči v ječo veržen bil, da ga je samo zvesta spolnitev svoje dolžnosti pripravila v to nesrečo, ali prav za prav srečo, ker je tû svojega že davnej mertvo menjenega očeta najdel; rad bi bil zdaj v ječi, samo, da bi mu še oče živeli!

„Ne zamerite mi“ — Janez dalje govori — „da Vas še nekaj vprašam. Djali ste, da Vas je grof Urh po nedolžnem v ječo pahnul; kako se je to zgodilo?“

Poslanec mu od konca do kraja vse razodene; kako je namreč od papeža poslan bil, grofu izobčivno pismo nesti i da ga je menda grof le zato zapreti dal, da ne bi se po njem zvedilo, da je od papeža izobčen (vpanan), ker bi mu to veliko škodovati utegnulo.

„Kaj pa je to, ako papež koga izobči ali pana?“ — ga Janez radoveden dalje praša. „Ako papež koga izobči, ne smé taki v nobeno cerkev hoditi, se ne smé svetih sakramentov posluževati, — pahnjen je iz cerkvene občine i človeškega društva. Je izobčen kakošen poglavar ali kak drug velikaš, so njegovi podložni odvezani vse pokornosti, vseh dolžnost, vseh priseg do njega. Za-nj nima nobena postava, noben zakon veljavnosti več. Vsak, komurkoli pod roke pride, ga slobodno ubije, kakor steklega psa tam na ulici. Ako pa umerje v tem prekletstvu, ktere ga le sam papež v Rimu odvezati more, je pogubljena njegova duša na vekomaj!“

„I to vse sedaj tudi na našega grofa spada?“

„Vse.“

V tem se sliši, da kdo močno terka na dvoriščne vrata. Janez tiho odpre okno i pogleda kdo da je. Joj! kaj vidi! Grof Urh je s celo četo beričev grad od vseh strani obdjal. Nevoljen preklinja pred vratami s svojo oželeznjeno roko po njih lopaje, da so se kar tresle v svojih šteklih. „To mi je lepa straža“ — se dere na glas — „da mojega prihoda že od daleč zapazili i me dostojno pričakovali niste pri vratih! Odprite berž, drugač vas dam vse poredoma na kolce nabiti!“ Tako je jezno razsajal grof pred vratami. Janez je med beriči kmali tudi grofovega ogleduha spoznal, i koj je vedil, kaj da bode. „Fantje!“ — se oberne k svoji četici — „sedaj pa le berž zgrabite za orožje! Jaz kot vaš načelnik vam to ukazujem! Od danas smo odvezani vseh dolžnost do grofa!“

Berž vsaki zagrabi za svoje orožje i vsi z Janezom naprej na dvorišče hitijo. Janez tû mirno vpraša: „Kdo je, ki tako tolovajsko tolče na vrata?“ „Odpri!“ — se zvan oglasi — „drugega ti ne velevam!“

„Prej ne, dokler ne rečeš, kdo da si!“

„Pasja duša! Kdo te je učil tako govoriti s svojim gospodarjem? Dobro, da te imam v pestéh tebe s celo tvojo ponočno derhaljo! Ne eden od Vas ne bo ušel mojemu serdu i svojemu zaslužku. — Mene svet pozná le po mojih udarcih!“

Te besede izrekši udari po vratih, da se kar saksebi razletijo kakor pezdir, kadar veter v njega puhne. I cela beriška derhal se v dvorišče vsuje.

„Grof Urh!“ — sedaj Janez zavpije — „mi smo odvezani svoje pokoršine do Vas! Papežev poslanec je tega priča. Orožje tedaj proti orožju! Fantje le nad nje! Bog nam pomagaj in sveti Juri!“

I meči se zabliskajo, terd boj se vname, i udri — po beričih. Bilo jih je trideset proti desetim! — Kakor pečina, ki se verh sterme planine odterga i v dolino doli dereča vse spred seboj podira, ravno tako se zaletijo fantje nad beriško derhal. Kmalí pocepajo prvi pod ojstrimi meči; skoro so dvoriščne vrata rudeče beriške kervi; v kratkem so premagani; več od polovice jih je obležalo, ostali pa v strahu peté poberejo in se kričé „beži grad! beži grad! v beg podajo. Fantje pa za njim. „Hola! Hola! Le za njim! Le za njim! udri ga! udri ga!“

To je bil lov po dobravi! Še marsiktere ga je razdvojil fantovski meč. Tudi ogleduha je zadela božja šiba. Ako-

ravno je na kolenih slivkaje prosil za življenje, mu vendar ni prizadjal razserdjeni Šimekov Tone! Do roga mu porine svoj nož v černo serce!

Ko fantje nazaj v grad pridejo, najdejo Janeza z grofom v dvoboju. Berž mu hočejo na pomoč iti. „Nazaj!“ — Janez gromovito zavpije — „nazaj! To bi ne bilo junško, ako bi jih več nad enega samega planilo.“ Fantje se nazaj umaknejo stopivši okoli Janeza i pa grofa. Grof se je s herbtom na dvoriščno ozidje naslanjal i se tako Janezu branil. Janezu ni bilo na tem ležeče, grofa ubiti. Že davnej bi ga bil lahko prebodel s svojim mečem. On ga je le hotel spehati i žbiti mu orožje iz roke. Cele tri ure že je terpel dvoboj. Meče sta imela oba že skerhane kakor žage. Na zadnje začne vidljivo grofu roka omagovati. Janez, to opazivši, skoči od strani na njega, ga za desnico zgrabi ter mu meč iz roke zvije. I gor v grad ga zdaj vleče za roko, v hišo pred oder mertvega.

„Grof!“ — ga sedaj vrelo očituje na mertvega kazaje — „ali Vas ta nič kaj v serce ne peče? Ali Vam ta Vašega puhlega serca nič kaj ne budi? Ali Vam ta Vaših pohotnih poželjenj nič kaj ne greni? Ali ste zares divjši od divjega risa, ki ne mori le od glada, ampak le v svoje veselje? Ali poznate pač rimskega poslanca, sina tega mertvega, kterege morivec ste Vi, Vi i Vaša rodbina? Ali ga poznate, ki ste ga samo zato v ječo vergli, ker je zvesto spolnil svoje sporočilo, ktero nas je odvezalo naše podložnosti? Al nad Vami se noče moja roka omazati. Velikodušno Vam puščam življenje, da se spokorite i si odvezo papeževo doslužite!“

Strašno so te besede grofa spremenile. Na kolena pade pred poslanca — celjski Urh, ki do sedaj ni pred oltarjem, še manj pa pred človekom klečal! Za odpuščenje ga moli i da bi za-nj prosil papeža, naj bi odtegnul od njega prekletev, da bi ga zopet vzel v keršansko družtvo, da hoče rad i zvest se podvreči vsaki njemu naloženi pokori! Poslanec ga, ljubeznjivo za roko primši, od tal vzdigne i ga zagotavlja svojega prizadevanja pri papežu. Janez mu nazadnje celó še njegov meč nazaj dá ter ga spremi do dvoriščnih vrat.

„Fantje sedaj pa le hitro zopet na noge.“ — veli Janez svoji na dvorišču zbrani četici — „da berž grad zapustimo. Jaz še sedaj grofu ne zaupam i mu tudi nikadar ne bom. Res, da se mu je serce skercilo kakor morda še nikoli poprej. Al kakor sem rekel — še se ne zanašam na njegove besede.“

Mertvega i kolikor je bilo bojnega orožja v gradu so seboj vzeli, jetnike, ki so se hvaležno okoli Janezovih nog opletali, so oslobodili vse, grad pa v očito znamenje Božje kazni zažgali. Fantje so naprej šli obloženi s pridobljenim orožjem pevajoči krepke davorije. Nekoliko za njimi pa gresta Janez i papežev poslanec v živem pogovoru.

„Kaj mislite tedaj, častivredni gospod,“ — ga Janez vpraša — „kaj mi je početi v ti zadregi? Kako bi se najbolje ta klopčič izvozljati dal? Molim Vas, Vi ste mnogo sveta skusili, dajte mi svét, kaj i kako čem storiti?“

„Bežati moraš pred njim“ — poslanec odgovori — „to je neobhodno potrebno; saj za toliko časa, dokler se vse to enmalo pozabi. Tudi jaz ne zaupam njegovi današnji skercenosti! Preveč po svetu slaje po svoji hlinjivosti i zvižčnosti. Zmiraj se mi dozdeva, da je poglaviti njegov namen le bil, se najprej Tvojih rok rešiti. Pa, stavim, da se resnično spokoril i spremenil nikadar ne bode. Lesica ostane lesica, dokler ima rep kosmat! Za njegovimi najpoštenejšimi mislimi se bo vendar zmiraj želja v njem oglaševala si serce v maščevanji nad Teboj olajšati. I prej ko slej, enkrat gotovo, Te bo njegova roka na skrivnem zgrabila. — Svetujem Ti tedaj, dragi moj dobrotnik i rešitelj, da je v tej zadregi za Te najbolje, da grofu iz poti greš, i sicer čez mejo njegove lastnine, kamor ne doseže več njegova roka.“

„Al kam?“ — ga Janez vès zamišljen dalje praša.

„Glej, preljubi moj, na Ogerskem se zbira velika vojska, ki namirava skoro nad Turka udariti, ki z vedno večjo silo se po Evropi širi, da bi kristjanstvo pogubil i podjarmil vse, kar polomesca ne nosi na banderih. Rimski papež je tedaj razpisati dal tako imenovano križarsko vojsko zoper njega. V svojega namestnika je poslal na Ogersko Ivana Kapistrana, mojega najiskrenejšega prijatelja, da hodi po celi deželi iz vasi v vas, iz grada v grad, iz mesta v mesto pridigovaje v imenu papeževem: naj narod prime za orožje, da velja čez sovražnika kristjanstva se vzdigniti; naj se vdeleži velikih odpustkov, ki jih je papež razpisal za bojnike i branitelje svete vere i domovine. Junaki iz treh kraljestev: iz Ogerskega, Českega i Poljskega se že zbirajo v ogerskem stolnem Belem gradu okoli zastave Ivan-Tibinjanina, najboljšega junaka kakor dolga i široka je ravnina ogerska, da v jeseni udarijo na turški Beligrad. — Glej lepo priliko, skazati se junaka! Bolje poti, kovarnemu grofu se umakniti, bi se ne mogel zmisliti! Vzemi križ križarski, opasi z Božjim se mečem i pridruži se sveti vojski! Pozdravi Kapistrana v mojem imenu, i zagotovljam Te, da bodeš prijazno sprejet!“

Janez je verno poslušal goreče besede častitljivega meniha i nehoté se mu je že roka pestila, ko mu je o vojski i boju govoril. Iz celega gerla zauka, „da! da! na vojsko zoper kervoločnega Turka“ — al v sredi nadušenega ukanja naenkrat omolkne, kakor da bi se mu bil glas odrezal, ali kakor da ga bi bil v tem trenutku kdo z nožem v serce pahnul — prišla mu je mila Marjetica na um. Vse svoje serčne težave menihu razodene, do kterege je brezkončno zaupanje dobil; celo svoje serce mu odpre z vsemi skrivnostmi; saj je le od njega samega srečnega pričakoval razpletka v ti nadlogi! Na zadnje vendar le menihova obvelja, i Janez mu obljubi še danes proti ogerski meji se na pot podati.

Med tem pogovarjanjem prideta v vas.

(Dalje sledi.)

Ozir po domovini.

Skalska dolina na Štajarskem.

„Pojd' in obrazi
Š čertami,
Živo mi pisaj
Z barvami.“

V. Vodnik.

Domovina, ljuba naša slovenska domovina ni prazna lepih krajev, zelenih krasnih dolin, prepreženih z njivami in travniki, tudi brez romantičnih obgorij ni! Vsak, ki je že nekoliko okoli sebe pogledal in našo doljno Štajarsko prehodil, je našel rajskih krajev veliko, kateri so mu serce ganili.

Dragi bravec! hočem te peljati v duhu po jedni taki rajski dolinici, namreč po skalski ali šaleški, kakor jo nekteri imenujejo, in ti jo hočem v kratkih čerticah popisati. Morebiti si že hodil po nji ali pa slišal o nji kaj pripovedovati, morebiti pa tudi ne. Si ali nisi, vendar le pojdi in potuj lep poleten dan z manoj po zeleni planjavi, polni dišečih cvetlic in sadnih dreves. Postoj enmalo in poglej okoli sebe in vidil boš dolino, kako krasna da je in kako jo večerno solnce sjajno obsija; kako rumeno-rudeči žarki obgorje razsvitljujejo, kako se oblaki v nebeški svitlobi različno barvajo! Ako si tako mehkega in občutljivega serca, kakor jaz, te mora to čudno ganiti, rajsko veseliti! —

Preglejmo toraj nekoliko bliže okolice, terge, sela in vasi, gradove in cerkvice, in poglejmo kako se naši rojaki po njih obnašajo; spomnimo se pa tudi unih časov, ki so se že potopili v morje minulosti. Mislim, da bode marsikteremu všeč, ako popišem, se vé da le splošno, ta neravno zló znani kraj.

vsega prav do sitega najedó. Da tudi vinca ne manjka in slivovice, in da jo tudi zapojó in zaplešejo, mi ni treba še posebno oméniti. Do polnoči jedó in pijó ter so židane volje pri „mokri mizi“; ko pa ura dvanajst bije, je ko bi trenil konec vse pojedine in vseh veselíc — vse se spravi spat.

„Belo ali sirno nedeljo“ pa tudi s „poklado“ končajo, s katero se od omenjenih jedil poslovijo.

Drugo jutro se začne „veliki post“, kateri čas uživajo le fižol, bob, lečo in grah z oljem zabeljene, močnate jedi brez jajc, in zelenjadi, pa tudi le z oljem napravljene. Prosti ljudje uživajo te jedi večidel tudi brez olja, samo na vodi kuhane; zabelijo jih z lanenim oljem. Namesto sira jejo kuhani bob in sicer tako, da ga z leseno žljico zmečkajo, ko so poprej mu vodo odcedili, potem pa zmlete paprike pridenejo, in bob v loncu pusté, dokler ga je kaj. Jed to imenujejo „papuljo“, katero namesti sirovega masla ali sira mažejo na kruh. Tudi koruze dosti povžijejo, ktera je zlasti otrokom preljuba jed; s koruzo pa tako-le ravnaajo: nad ognjem v dratenem situ koruzo tako dolgo pekó, dokler zerno za zernom ne počí in se bela moka iz nje ne vsuje.

Ves ta čas resnično se postivši veseli pričakujejo ti-stega dné, ki ga „badni dan“ zovejo, to je, tisti dan, po katerem nastopi sveti večer. Vendar tudi ta večer se še oestro postijo in pripravljajo na Božični praznik, in sicer s tem, da na „badni dan“ zakoljejo prešiča ali pa prešička, kateri na Božični dan v vsaki hiši mora priti pečen in cel na mizo. Če je družina majhna, zakoljejo le prešička ali kočaja, brez kterega pa ta dan tudi revna hiša ni; zakaj če ga sama nima, ga lahko bogajme dobi.

Kakor hitro večer nastopi in se prikaže prva zvezda na jasnem nebu, potresejo slame po izbi, po kateri se otroci valjajo in prekucujejo, da je veselje; pa tudi na mizo, ki je že z belim pertom pogernjena, mečejo slame. Navada ta pominja na hlev, v katerem je bil Ježček rojen. Potem se vsede družina k praznični večerji; pa same postne jedila pridejo ta večer še na mizo: kisló zelje, bob ali fižol (pasuli) z oljem zabeljen, rezanci (nudeljni) z orehi ali z makom in sterdjó so ta večer národna jed (našim orehovim in sterdenim poticam tedaj zlo podobna); na sredi mize pa leží kolač ali gubanca iz same moke, soli, vode in olja spečena; iz ravno tega testa spekó različne podobe: Ježčkovó, sv. Jožefovo, jagničje, ptičje itd. Ker Slavonci odcepljene gerške vere sv. Miklavža najbolj časté, se vé, da tudi Miklavževa podoba iz testa spečena se nikdar nikoli ne pogreša med pekarijami. Po svetem večeru ostane miza skozi 8 dni v eno mer pogernjena, in kolač in vse manjše pekarije ostanejo na mizi. Še le na dan „novega leta“ spravijo vse to z mize, in sicer tako, da veliki kolač zjutraj z vinom polijejo in ga potem razrežejo na toliko koscov, kolikor je družine pri hiši. Hišni gospodar vzame prvi kos v roko in ga pomolí svoji ženi, hišni gospodinji, ktera ga pol odlomi; ona dá njemu potem svojo polovico, on pa nji svojo; po tem on in ona svoj kos kolača poljubita in se objameta; vsi drugi tudi tako storijo, in tako povžijejo celi kolač.

Sveti večer mora dolgo poleno, badnjak imenovano, celo noč v peči goreti, pravijo zato, da novorojenega Ježčka ne zebe.

O polnoči je v cerkvi polnočnica (zornica). Polovica družine gré v cerkev, polovica pa čuje domá mnogoverstne igre igraje. Pri polnočnici se v cerkvi z orehi lučajo; s kora se pa razlegajo tičji glasovi, zlasti kukovični.

Na sveti večer, pa tudi na Božični praznik se pri odcepljenih Slavoncih sliši veliko streljanja; oni veliko veliko več ta dan streljajo, kakor katoličani zvonijo.

Ta celi teden se eden družega ne pozdravljajo z navadnim „dobro jutro“, ampak vedno le z besedami: „Kristos se rodio“, kateri pozdrav se vselej odzdravlja z besedo

„u istinu se rodio“ (resnično se je rodil). Ženske, ki se srečujejo po ulicah, se kušujejo in si male darilca delé, ki jih nosijo tisti čas pri sebi.

Pesme, ki jih katoliški Slavonci Božične praznike v cerkvi popevajo, so večidel veselega in kratkočasnega zapopadka; take pesmi prepevajo tudi Madžari na Ogerskem. Na priliko:

Majd hozok néked mezes kálácskát, Prinesel ti bom meden kolač
Majd fözök néked édes kássaacsat Pa ti kahal sladko kašo
Kis Jézuskám! Mali Ježček moj!

V Slavonii in na Ogerskem hodijo Božični teden fantiči, posnemovaje pastirje ob rojstvu Kristusovem, od hiše do hiše in prepevajo „koledé.“ Za to prejmejo mnogo darov. Vselej je med njimi belo oblečen fantič, kateri „Slavo“ poje in oznanuje rojstvo Izveličarja.

Kratkočasno berílo.

Za pokušnjo iz delca:

Mlinarjev Janez, slovensk junak, ali vplemenjenje Teharčanov.

Po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja, složil za gosposke in kmečke ljudi K. Žavčanin.

(Dalje).

Vaščani so fante pod lipo pričakovali, ker se je njih zmaga nad grofovo beriško četo kmali po vasi razglasila, dekleta z zelenimi vencí, možje pa s čutarami. Ukaje so se pozdravljali. Bili so veseli pa tudi žalostni; saj so vedili, da grof ne bo se prej pomiril, dokler si te sramote ne opere s kervjo.

Na Janezovem čelu se je vidila globoka zamišljenost. Vsi so ukali i bili dobre volje, — le on je molčal. Pod lipo pridši zatrobi. Vse omolkne. „Teharčanje!“ — ogovori sedaj zbrane vaščane — „včera sem prisegel ravno na tem mestu neprelomljivo vernost i udanost našemu gospodarju grofu Urhu. Od danas sem odvezan vse te prisege. Naš grof je preklet od rimskega papeža, — to se pravi: pregreha je, ga služiti! Tukaj pod lipo ste me Vi, fantje, na škit povzdignili ko svojega vodnika. Odvežem Vas sedaj te prisege do mene, kakor sem tudi jaz svoje odvezan do Vas! Kdor izmed Vas še dalje hoče služiti grofa Urha, ne branim mu, i slobodno si morete namesto mene drugega načelnika voliti. Mene pa okoljnosti silijo bežati iz svoje domovine, ako se hočem grofovi roki oteti. Še danas odrinem na Ogersko. Prederzno bi bilo od mene i nevarno, še dalje bivati med Vami. Tam v slavnem stolnem Belem gradu zbira junak Ivan Sibirjanin križarsko vojsko, s katero namerava v jeseni na turški Beli grad udariti. Mislil sem si že v duhu, kako čem svojo četo v vojsko i boj peljati. Sanjal sem že od zmag i lovora, od persnih ran i bojnih brazd! — Tako sem jaz obračal — al Bog je drugač obrnul! — Oskerbovanje svojega pohištva i obdelovanje svojih zemljišč izročim Pengarjevim za ta čas, dokler ne pridejo drugi časi i se brez nevarnosti ne smem poverniti na lepo slovensko zemljo v ljubljene Teharje, na dragi dom svojih očetov. Vem, da mi Pengarjevi te prijaznosti ne bodo odrekli. Ako mi je pa večni Bog v svoji nezapopadljivi previdnosti smert določil, i jaz morebiti sedaj zadnjikrat pod staro našo lipo stojim, onda — sila njegovih občutkov mu skoro besedo zaduši — onda naj bo moje celo posestvo Pengarjevi Marjetici za juteršnjo! — Z Bogom tedaj dragi moji tovarši! Z Bogom!“

„Mi gremo s Teboj! — zakričijo vsi — mi gremo s Teboj! Nočemo Te samega puščati na vojsko! Po Tvojem odhodu se bo grof maščeval nad nami ostalimi. Kar smo Ti prisegli, smo Ti zaprisegli na veke; samo smert nas naše prisege odvezati more!“ — S takimi besedami obklopijo fantje svojega ljubljenega načelnika. Vse pregovarjanje Janezovo bilo je zastonj! Fantje so ga preradi imeli!

„Ako je tedaj Vaša terdna volja, fantje, da me nočete zapustiti, i da hočete prostovoljno z menoj vesele i žalostne

dni deliti; poklekните ter mi še enkrat ponovite svojo prisego!"

Vsi pokleknejo. Vsak svoj klobuk pod pasho dene, i ravno ko so začeli s proti nebu povzdignjenimi tremi persti prisego ponavljati, začne pri sveti Ani večno luč zvoniti, i plamen bukne iz bežigradskega nadstrešja razsvitljaje celo teharsko okolico. Vsem nazočim so solze v očeh igrale. Ne matere, ne sestre, ne ljubice si niso upale svojih odgovarjati od njih početja. Ko večno luč odzvoni, se fantje prekrizajo, skočijo na noge i hité slovo jemati od svojih dragih, ter se oboroževati i pripravljati za odhod. Marjetica se pa verže Janezu na persi, joka i joka i se razjokava, da bi se moralo jeklo raztopiti v njenih solzah. Janez jo tolaži i tolaži, kolikor more — al saj je on sam bil še več tolažbe potreben! Pengarjevemu očetu pa vleva še nocoj Marjetico h kakemu oglarju v Pečevnik peljati, da tudi za njo ne bo grof vedil, dokler se sam ne povrati.

Fantje so se bili kmali spet pod lipo zbrali, vsi v orožji, vsi na čistih konjičih, kateri so že nevzterpljivo herzali s kopitjimi trato razkopovaje. Vsakemu so dekleta kitico rožic iz rožmarina i vertnic za čelado pripelje. Vse je že bilo pripravljeno za odhod.

„Zdaj se moreva ločiti, Marjetica!“ — Janez besedo še enkrat povzame. „Glej, fantje me že čakajo. Osoda, ki naji sedaj sovražno loči, veruj mi, naji bode milostljivi Bog gotovo sopet združil!“

„Jaz grem s Teboj!“ — sili Marjetica vsa plaha va-nj. — „Daj mi, dragi, daj s Teboj iti v boj, da na Te pazim, da Ti rane ovezujem, da Te tolažim v žalosti, da se s Teboj radujem v veselji. Brez Tebe mi ni živeti!“

„Bodi pametna, mila moja! Ti nježna devica, hočeš z nami v železni boj! Rožica, Ti se hočeš obračati proti oni strani, od ktere le ledeni sever brije! To ne gré! Glej, svojega starega očeta hočeš zapustiti, ki so že revni i slabi! Ti edino dete hočeš s takošnim početjem zarani grob kopati svojemu lastnemu očetu! Ne, ne! Nikada v to privoliti ne morem! Tvoja najsveteja dolžnost je, očetu v podporo biti, jim lepo dvoriti i jih spoštovati, ako hočeš kada srečna biti! Veruj mi, vojska me ne bo požerla!“

Sedaj pridejo Pengarjev oče, i vidši, da se Marjetica nikakor ne more ločiti od Janeza, i grof Urh vsaki čas lahko prihrumi s svojimi vojšaki, jo prijazno za roko primejo rekoč: „Marjetica, utolaži se, ne obupaj! saj to ni ločitev za vekomaj. Prišli bodo bolji dnevi, i vidila bodeš Janeza junaka slavno se verniti. Nasproti mu bodeš hitela i venčala njegovo junaško čelo z vencom beršljana nevenljivega. On je še mladeneč, i mladeneč mora na ptujem v leta možaka stopati. Saj sem tudi jaz pod rajnim grofom Ermanom na Ogersko šel v turško vojsko, i vendar sem še živ! Morda ne bodeš hotela, da bi zapečnjak bil!“

Marjetica se zdrami iz svojega žalovanja, i kakor da bi jo sram bilo, da se je jokala, si obriše s predpertom solzni obraz. „Da, zares!“ — reče s ponosnim glasom — „kilovca nočem! Idi v boj, ker tako mora biti! Al vedi, da Te raji bom mertvega menila, kakor da bi Te objemala ko plahega beguna, kateri že trepeče, ko od dalječ vidi meče se lesketati!“

Nadušen po Marjetičnih besedah jo Janez še enkrat serčno objame, i v tem trenutku tudi že sedi na svojem zelenku. Mlado žrebe zarezgeče, ko čuti dobro znanega jezdeca v sedlu. Oči se mu vžgejo, nosilnice razpihnejo, ponosito dvigne glavo ter se kviško spenja, kakor da bi hotel reči: kdo drug nosi lepšega junaka od mene!

„Sedaj pa še vina sém za popotnico, da še enkrat pijemo šentjanževco!“

(Dalje sledi.)

Ozír po domovini.

Skalska dolina na Štajarskem.

(Konec.)

Pol ure počasnega hoda od Valenja proti severu je na nizkem griču čedna cerkva sv. Martina. Obdajata jo ponovljeni farovž in šola. Tu sem je tudi sedaj dekanija iz Skal prestavljena. Dalje proti severski strani je majhna hosta, za njo pridejo sopet nizki griči, na katerih stojé kmečke hišice, se vijejo njive in ledine, pašniki in logi.

Sedaj pa zagledamo v sredi logov in pašnikov Turnski grad, ki že nekaj let stoji. Dan današnji je lastnina gosp. viteza Gadolla-ta; obdajajo ga krasni verti polni vodotokov in vodometov.

Od tod čvetertinko ure dalje čez travnik in log vidimo na lepem s sadnimi in hostnimi drevesi obdanem homcu belo cerkev sv. Jurja na jezeru ali Skale imenovano. Ni v mojem peresu takošnih besed, da bi mogel popisati, kako veličasten je viditi hribček s cerkvo. Rečem le: pojdi in poglej! Cerkev, Plešivec in sv. Bric so podružnice te fare. Blizo pri Skalah na južni strani je še opečnico omeniti, ktera je v lasti nekega valenjskega teržana. Imenitnejše vasi v skalski dolini so: Stara ves blizo Valenja, Pasja ves, Preloge in Drožmirje. Od Drožmirja pa pridemo do Šent-Mihela, šoštanjske farne cerkve. Čveter-tinko ure od ondod je šoštanjski terg. Šoštanj šteje okoli 560 prebivavcov, ima c. kr. okrajno sodnijo in bolnišnico. Nad tergom pa stoji grad, s kterega vidiš lahko po celi dolini. Ne dalječ od sedajšnjega grada samo nekaj višje v goši zapaziš razvalino nekdanjega šoštanjskega gradú, kterega so vitezi z enakim imenom sozidali bili in v posestvu imeli in 1236. leta se nahajajo v starih pismih imenovani. 1437. leta pa je bil grad od vojskovodja celjskih grofov, Jana Vitovica vzet. 1475. leta so grad Turki razdjali. Sozidal se je pozneje nekoliko nižje današnji gradič, ki je sedaj v oblastni gosp. grofa F. Rothkirch-a. — Šoštanjski terg je 1436. leta v sredo po sv. Mihelu od celjskega grofa Miroslava dobil pravico, da nikdo, razun teržanov, ondi vina prodajati ne sme. To je tudi cesar Maks poterdil in še dan današnji menda Šoštanjci to pravico v mislih imajo, kajti skoro pri vsaki hiši je — kerčma! V okolici tej je nekoliko podružnic, svinčnih in cinkovih rudarij. Omeniti je še grajščino, kateri pravijo Slovenci „na Marofu“, Nemci pa „Guttenbüchl“. Pol ure odtod na podnožji štirsko-koroških gorá je topel mineralsk vrelec, imenovan „Topolšče“, kamor poleti mnogo ljudi zahaja se kopat. Toplice te so lastnina ondašnjega kmeta, kterega Topličarja imenujejo.

Na koncu skalske doline, že v sredi hribov, so Bele vode. Tu neha dolinica in zgine v zelene in skalnate gore, ktere jo krog in krog kakor obroč obdajajo in še lepšo delajo. Pri „Belih vodah“ je precej visoka in sterma gora, ravno na štirsko-koroški meji; kinči jo čedna cerkva sv. Križa. Sem zahajajo posebno poleti pobožne trume Štircev, Korošcov, Kranjcov itd. na božji pot. Bil sem letos tudi jaz gori in sem našel Slovence iz vseh kotov. Narodske reči se na Božjih potih kaj lahko naberajo. Tega sem se sam prepričal. Tudi slovenske knige, ki so ljudstvu namenjene, kakor postavimo „Drobtince“, „Koleda“ itd. bi se pri takih priložnostih prav lahko spečale. Razgled je krasen s te gore; vidijo se različne doline, gore, hribi, gojzdi, sela in vasi. Paka, ki se je vila po celi dolini do Gorenjega, se ondi oberne in zgine iz doline v drugo okolico, ki se kmali v Savino razliva. Pogledjmo sedaj hribe in gore v okrogu.

Ne dalječ od Valenja je prijazen hrib, kterega po eni plati kinči vinska terta, po drugi pa lepo hostovje; na njem je cerkev sv. Jakoba. Rastlinoznanec najde tu lepih in zanimivih rastlin: razun gojzdnarskih dreves vseh sort, tudi belo in čedno cvetlico „Pyrola rotundifolia“ in „Poly-

svetlo pod naslovom „Leptir“; olepšan bode z dvema obrazoma; izdatelja sta mu gosp. Ludevik Vukotinić in Ivan Kukuljević Sakcinski: zares dobra firma! Cena mu bo 1 fl. 35 kr. n. d.

* Gosp. Mirko Bogović bo izdal novo žaloigro v jeziku horvaškem. Poglavitna oseba te igre je povestni Matija Gubec, tako zvan „kralj selski.“

* „Glasnik dalmat.“ s serčno radostjo naznanja, da je v tiskarnici Medakovičevi v Novem Sadu dogotovljen 1. del za vès naš narod prevažne knjige pod naslovom „Istoria književnosti svijuh narodah“, katero je spisal slavnoznani gospod dr. Božidar Petronović. Cena temu delu je 1 fl. 30 kr. n. d.

* Česko in moravsko-slovansko časopištvo se bode v novem letu sopet pomnožilo. V Olomucu bode izhajala „Hvězda“; izdajali jo bojo učniki višje realke; v Pragi bodo prišli na svetlo „obrazi života“ pod vredništvom gosp. J. Vilimka. Obsegal bode ta časnik, kterege bo leto in dan prišlo na dan 10 zvezkov, pripovedke, potoin krajopise, zgodovinske in podučne sestavke, pesme, smešnice, razne karikature itd. Cena mu bo 6 fl. na leto.

* „Priatel školy a literatury“ se zove novi časnik, ki bode v novem letu v Budi izhajal, kot priloga dobro znanega cerkvenega lista „Cyrill a Method.“

* Tudi „Matica srbska“ je za leto 1859 izdala koledar pod naslovom „Predženak“, protika za Serbow“, kateri poleg navadne pratike zapopada kratke pripovedke, različne popise in zastavice. Praž. Nov.

* V Petrogradu izhajal bo v novem letu nov satiričen kčasni „ИСКРА“, v Moskvi pa časnik „Парыс“ (jadro), kateri hoče razglaševati spise vseh slovanskih narodov.

Kratkočasno berilo.

Za pokušnjo iz delca:

Mlinarjev Janez, slovensk junak, ali vplemenjenje Teharčanov.

Po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja, složil za gosposke in kmečke ljudi K. Zavanin.
(Dalje).

Koj v vedricah so donášali vino bližnji sosedje. Fantje pa zapojejo junaško pesem. Janez vslednjič povzdigne do verha z vinom napolnjeni požunec rekoč: „Z Bogom Teharčani! Svoje poštenje Vam zastavim, da Vam hočem Vaše sinove, Vaše brate, Vaše obljubljene zaročnike ko zmagavce nazaj pripeljati, — drugač pa ne!“ — Požunec do zadnje kaplje izspivši daleč čez lipo zažene. Sedaj še menih k Janezu pristopi, mu roko podá, se mu še enkrat za svoje rešenje iz ječe zahvali, blagoslovi njega i njegovo bandero i celo teharsko četo, i na zadnje ga še poprašá: kako bi ga sopet spoznal, ako bi ju še kadaj osoda skup pripeljala. „Mene, častivredni gospod!“ — zaverne Janez „pozna vsa naša okolica le po ukanji. Zarano, kadar juterno molitvico odpravim, zaukam, Bogu v hvalo, da mi je dal zdravo gerlo i čisti glas! Podnevi, kadar se mi poljubi, ukam pred sovražnikom, in ukam v boji si zmage svest! Akoravno nam naši gospodje ukanje prepovedujejo i v greh štejejo, jaz vendar ta pravi domači običaj ne bom nikadar opustil; saj ne najdem nič pregrešnega v njem. I na ukanji, čestivredni gospod, me bote, v sred boja spoznali!“

„Z Bogom! Trikrat z Bogom!“ — „Z Bogom! Z Bogom!“ jim ostali vaščani odvernejo. Vsak svojega konjiča z ostrogami spodbode. Podkove se zabliskajo, fantje zaukajo, prah se vzdigne kot megla i kaže sled, po katerem naprej dirja teharska četa. Ko je že daleč za dobro bota, se je še čulo kopitenje kónj, kadar je veter potegnil, sopet je vtihnilo i sopet se čulo. Marsiktera mati, marsiktera sestra i marsiktero teharsko dekle je pazljivo to kopitenje slušalo goreče molitvice zdihaje k Očetu gori nad oblaki. Zadnjič je še to potihnilo.

Ne oplotja, ne grabe niso jim pota zapirale; lahko kakor divji lovci so vse zapreke s svojimi čilimi konjiči preskakali. Bilo jih je vseh skup preko petdeset na številu; eden je bolj po boji i bojni slavi hrepenel memo drugega. Bili so že unkraj Blagovne, ko še en fantalin za njimi prijezdi, od daleč kričeč, naj ga vendar počakajo.

Janez ustavi svojo četo, dokler jih ta zakasnjene ne dojde. Ko do čete prijezdi, vidijo, da je komaj četrnajst let star deček. Zatoraj ga Janez ostro posvari: „Verni se domu; mlad fantè še nisi zrel za boj; zakaj nas ustavljaš!“

„Saj še komaj hlače nosiš“ — dostavlja Šimekov Tone — „i hočeš že v boj! Verni se, pa prejo doma motaj i krave pasi; meč še ni za Tvojo pest! Le berže zasukaj svojo kljuso, pa nam lepo lepo pozdravi vse vaščane!“

„Laže, kdor mi pravi, da sem še fantalin!“ — jim dečko razžaljen nasprotuje. „Če mi še brade manjka, imam pa toliko več korajže.“ — Fante smeh posili. — „Le vzemite me seboj; ne bom Vam sramote delal!“ — „Čigav si pa?“ — ga Janez dalje poprašá. — „Voglarjev sem iz Pečovnika, Miha mi je ime. Danes so me hotli oče enmalo z leskovko našverkati, zato ker sem skrivaj skledico kislega mleka popil, pa sem jim ušel. Domu si nisem več upal; očetove leskovke se pretegle bojim! Zato sem berž, ko ste Vi odšli, na Pengarjev spašnik letel, skrivaj to-le kobilico zasedel i za Vami prijezdil. Prav hitro še kopita vzdiguje, akoravno morda nima pet zdravih zob več v čeljustih. Pengarjevi morda tudi ne bodo tolikega rekli zavolj borne kljuse; saj imajo takih mèrh zadosti, več kakor jim jih je treba; i po dokončani vojski jo jim bom sopet nazaj prijezdil. V tem se bo pa mojemu očetu tudi jeza razkadila. Ako me zares nočete vverstiti v svojo četo, bom pa zmiraj nekoliko za Vami hodil: domu se pa ne vernem za nobeno ceno ne; očetovo leskovko poznam predobro!“ — „Verni se, verni! Kobilico nazaj zaženi na spašnik, očeta pa lepo za odpuščenje prosi ter jim pri ogeljniku pomagaj; saj tudi orožja za boj pripravnega nimaš!“ — „Kaj pak da ne!“ — se jim štimano odreže. „Ali ne vidite tukaj drevače? Desetletno hojko sem ž njo v treh udarcih poderl, ki vendar ni terdliša od turške čepinje!“

Vsi so se mu smejeti mogli.

„No! pa pojdi z nami, ker si že tako silen, i zares tako močan; al resnično Ti povem, da boš ravno dober, da Te kakšen turšk hlaçon v zajterk pozoblje.“

Spet se podkove zabliskajo i dalje je šlo proti ogerski meji. Tretji dan so že bili v Stolnem belem gradu. Od daleč že jih je spoznal Ivan Sibirjanin, ko je z visoke line jih zagledal.

„To so Slovenci“ — je djal svojim vitezom. „Vidite jih ondi, kjer se ona prašina vali. Poznam jih na njihovih bronastih čeladih i na njihovem ukanji, katero je že marsiktero vojsko prestrašilo. Sedaj nam ni treba nobene skerbí več; zmaga nam je gotova! Poznam jih, kakšni so to junaci! Kamor Slovenec enkrat udari, več izdá kakor če Nemece desetkrat mahne. Kako bi pa bil grof Urh tako mogočen, če ne bi imel Slovincov!“

Ivan jih lepo sprejme. Šel jim je s Kapistranom i z vsimi svojimi vitezi naprot. Vodja njih, Mlinarjevega Janeza, je celó v svoj šotor k obedu povabil, se priljudno ž njim pogovarjal o slovenskih junacih, o starih slavni bojih, o grofu Urhu, svojem največjem nasprotniku i osebnem sovražniku. O vojskinih zadevah i naklepih ga je vsikdar za njegovo mnenje popraševal, z eno besedo: Mlinarjev Janez je bil odsihmal njegova desna roka. Cele tri mesce so morali fantje v Stolnem belem gradu počivati, ker še ni bila zbrana cela vojska. V orožji so se vadili i si tako čas kratili. Janezu ni bil nobeden kos. Mnogoterega ogerskega prešerúna i nemškega vitezlina je s sedla vzdignil i sramotno zvernul v pesek. Vsi so mislili, da ima to svojo moč le v svojem zelenku; obečali so mu tedaj sto i sto svetlih cekinov za-nj; al zelenko mu ni bil za nobeno ceno

na prodaj. „Jaz sam sem si ga izredil; ga hočem tedaj tudi sam jašiti“ — je djal.

Listje po drevji je začelo že rumeneti, nastopila je jesen i približal se je že dolgo očekovani čas za vojsko. Tri dni poprej pa pošlje Sibinjanin teharsko četo naprej. Do Drave se jim ni en Turk prikazal; al ko Dravo preplavajo i v lepi slavonski Srem pridejo, se jim prikažejo prvi turški turbani. Fantje ukaje za vsakem lov napravijo. Ako ga nobeden doseči ni mogel, Janezov zelenko ga je gotovo došel. Veseli so tako podili raztreseno posamno turško derhal pred seboj unkraj Donave i Save. V treh dneh ni bilo ne enega Turka več v celem Sremu. V Zemunu, vstric turškega Beligrada, so se vstavili, pričakaje Sibinjanina s križarsko vojsko. Tako jim je povelje velevalo. Čez teden dni pride vojska i z njo tudi barke po Donavi za prevožnjo na turško stran. Tudi sedaj si ni dala teharska četa časti vzeti, da ne bi bila prva se na turško stran prevozila, i tako Turkom branila, prečiti prestop ostale križarske vojske. Samo junaškemu postopanju teharskih fantov so se imeli križari zahvaliti, da so brez vseh zaprek i over tako srečno na turško zemljo stopili. Perva skerb Sibinjaninova je tedaj bila, Turka v gradu tako od vseh strani obleči, da ni mogla živa duša ne ven ne noter. Njegov namen je bil, jih v terdnjavi tako izglediti, da bi grad jim izročili brez boja. Al Turki v terdnjavi so bili z vsem obilo preskerbljeni. Da bi jih bila še enkrat večja množica bila, lahko bi se bili preživili s svojimi velicimi kupi mnogoterega živeža leto i dan.

(Konec sledi.)

Ogled po svetu.

Kako Amerikancom délo spod rok gré.

„Kaj se pravi res delati, se mora učiti Evropejec, bodi si kterege stanú koli, v Ameriki.“ Tako piše Jul. Fröbel v bukvah, ktere je spisal v nemškem jeziku z napisom „Die deutsche Auswanderung.“ Da je res tako, čujmo, kaj Griessinger o tem piše, kako se v Ameriki dela.

Delati mora človek povsod na svetu, ako si hoče svoj kruh služiti, in Stvarnik je dobro védel, zakaj je delo ustvaril. Saj pa človek tudi ni nikolj srečnejši kakor zvečer, kadar delapust pride in si more reči: „Danes sem sopeset svoje delo opravil.“

Dela se pa na svetu kaj različno; tako, postavimo, se dela na starem svetu, to je pri nas v Evropi po starem, na novem svetu, to je, v Ameriki pa po novem.

Sto in stokrat slišiš tega in unega v Ameriki reči: „Da! ako bi bil doma v Evropi delal kakor delam tukaj, bi si bil ravno toliko zaslužil ali pa še več.“ To je gola resnica, pa ne gledé na težavnosti déla, ampak le gledé na to, kako se dela.

Čas za delo je v celi Ameriki enako odmerjen. Dela se deset ur na dan in sicer od sedmih do dvanajstih, in od ene do šestih. Pri nas terpi delo dostikrat dvanajst in še več ur namesti desetih. V Ameriki teče tudi bolj voda v gerlo in kaj dostikrat mora delavec „čez uro“ delati; pa delo „čez uro“ se posebej plačuje, in delavec, kteri mora ponoči delati, dobi še enkrat toliko plačila, kakor za enaki čas podnevi. Kdor dela na tako imenovane „štuke“, je gospodar svojega časa; dela, kadar ga je volja.

Kar se tiče časa za delo, ni tedaj med Evropo in Ameriko nobenega razločka. Enaka je tudi, kar zadeva težavnosti dela. Kovač ne bo nikjer na svetu s šivanko na železo pribijal, tesar si mora s sekuro žulje delati, v Novem Jorku ravno tako kakor v Ljubljani. Težavnost dela se ravna po tem kakor je rokodelstvo: Krojač se vtrudi s sejo, brivec pa s hojo. Tako je povsod na svetu. Vsaka dežela pa stoji toliko bolj na terdnem, kolikor bol

opravljajo najtežje dela z mašinami. Za tega voljo je v tej reči Amerika prekosila vse druge dežele. Ena mašina stori v enem dnevu, kar bi sto ljudi komaj v tednu storilo, in vsako uro se poslužujejo delavci mašine skoraj v vsaki fabriki za posamne opravila, kterih bi brez nje nikakor ne mogli tako hitro in tako lično doveršiti. V kaki majhni fabriki bi se taka mašina res ne splačala, al v Ameriki naredé, da se splača. Kje delajo tedaj oistreje in težje, v Ameriki ali pri nas? Gotovo pri nas, — ako hoče delavec svoje dolžnosti spolnovati, da res dela in nikakor ne trati časa.

Pa ravno tū je vozal in v vozlu tern! „Kako se dela“ v tem je ravno razloček med nami v Evropi in pa med Ameriko. Pridi v Ameriko in prinesi svoje stare kopita, svojo staro počasnost in tudi svojo staro lenobo sabo — oj, kako kmali se boš spreobernal! Kako kmali se boš znal v minuti trikrat na peti zasukati, ko si se v svoji domovini v poli ure komaj enkrat obernal. Tū se pravi: ali ne služiš nič, ali pa moraš svojo počasnost poslati rakom žvižgat. — V Ameriki ne reče vsak rokodellec zastonj, da mora začeti še le od konca se učiti. In to mora slednji storiti, če je še tako pripraven, ne toliko zavoljo tega, ker mora orodje drugače prijeti, ampak ker mora tudi drugače stopati. V Ameriki preteče ura že v 40 minutah! Le poglej kakega našega zidarja. Glej, kako stoji pred kamnom, ki ga ima na zid spraviti! Kako otožno ga najpervo trikrat ogleda, potem poskuša ga premakniti, pa ga zopet pusti in se oddahne, potem svoj pošét iz žepa izleče, kamen, ki ga je že desetkrat zmeril, še enkrat zmeri, ga potem na pol pokonci postavi, se spet oddahne, zdaj kamen vzdiguje, pomagača kliče, kamen trikrat oberne, da mu prav leži, in ko je „junak“ vse to „težko“ delo doveršil, si še eno — pipico natlači! Ravno ta zidar ti bo spraval v ravno tolikem času deset kamnov na njih mesto, če se je le tri mesce pred v Ameriki delati učil. Tako je. — Koča, kakor so naše škatlam podobne hiše, je v Ameriki v 14 dneh, — velika čedna hiša vsa iz kamna pa v 2 dveh mescih od tal do verha dodelana; pri nas je treba eno, če ne poldrugo leto preden je gotova. Ondi je drugač, kakor si pri nas le misliti moremo. Ako hoče kdo, postavimo, okna v celi hiši vdelati, ne potrebuje več ko en dan; gré namreč kar v fabriko, kjer delajo okna; tū si jih kupi kolikor in kakoršnih potrebuje in gospodar fabrike mu jih pripelje v desetih minutah pred hišo in se ne makne z mesta, dokler niso okna vdelane. Ali, postavimo, če hočeš pri nas peč postaviti, moraš iti h lončarju jo kupit, potem kupiš kamna, apna in peska. To vse dobiš morebiti še le čez en teden; zdaj greš po zidarja, kteri ti peč postavi, potem po kovača, da ti žlod naredí; ko ga naredí, greš zopet po zidarja, da luknjo prebije; potem pride zopet kovač in vloži žlod; nazadnje pride še enkrat zidar, da žlod vzida in peč zamaže in osnaži. Prav po sreči mora vse iti, da je peč v dveh tednih za kurjavo izdelana! V Ameriki greš kar h lončarju, si izbereš peč in v eni uri jo imaš ravno tako postavljeno v hiši.

(Konec sl.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 12. dec. — Še zmiraj je kupčije malo, skor da nič. Poslednji teden je bilo le kakih 1000 vagánov pančovske pšenice po 3 gold. 33 kr., 400 vag. stare banaške po 2 fl., 1000 vag. pa nove po 1 gold. 40 kr., in okoli 270 vagánov novega banaškega ovsa po 1 gold. 24 kr. prodano. Za pšenico ni upanja, da ji bo cena kaj kmali poskočila; s koruzo bo pa na spomlad gotovo bolje; če se tudi ne bo z velikim dobičkom prodajala, se je bo pa gotovo veliko spečalo, ker je blago kaj lepo in zavoljo nizke cene bojo segali kupci zlo po nji.

Iz Reke 11. dec. — Žalostni slišimo, da vsi inženirji, ki so skozi 3 leta trasirali pot za železnico od St.

1. Metlje so bile, kakor stari pisavci Strabon in še drugi terdijo, v Japudii (Japydia), tukaj pa stoji vas Metlika; Metlika pa ni v nekdanjem Japudji, ampak v Panonii. Ko je cesar Oktavijan Polo razdjal, je šel, kakor pravijo, naravnost nad Metlje. Od Istre in Tersta ste bile nekdanj dve poti na današnje Krajnsko; ena čez Podkraj (Okra), druga pa proti Ložkemu (cerkniškemu) jezeru, čez Šneperske gojzde, kakor se po današnje reče „od Pivke memo cerkniške steklarne (Glashütte) ali pa čez Pogačo.“ Ko bi bil cesar od Pole hotel proti Metliki iti, bi bil moral čez Podkraj gredé po velikem ovinku v Emono priti; memo ložkega jezera bi ga bili Japudi pri Oblokah, kjer so zdaj Metlje, ustavljali; saj so bili to d že nekdanj prebivavci, kakor se še po izkopanih denarjih in družih ostankih sledí. Nespametni bi bili Japudi, če so ga že mislili ustavljati, ako bi ga ravno pri Oblokah, kjer je za to najpripraviši kraj, ne bili ustavili. Od Oblok pa čez kakšine hoste, griče, doline, jarke, ovinke, tačas tudi še močvirja, bi bil mogel s svojo vojsko hoditi! Ako bi bil šel po današnjim Horvaškem, bi se bilo reklo, da gré čez Livorje v Panonijo, — pa je le od Japudja govorjenje, ne od Livorja ne od Panonije; verh tega bi ga bili na ti poti Livorjani in Japudi ustavljali, zlasti v brežnih krajih, od kar pa do Metljá ni nikjer nobenega spomina.

2. Od Metlike tudi ne velja, kar Flor III. XII. 7. pravi, ko ima Metlje v mislih, da namreč Ilirci tudi pod planinami živé, in najznotranje doline pri soteskah varvajo, kjer stermiti potoki ali hudourniki meje delajo. Ako se res tudi na metliško ravnoto od nekterih strani čez griče in doline pride, je pot do nje vendar tako odperta, da bi nič ne pomagalo za nje bran zaperati kake soteske, in ravni prostor okoli same Metlike je tako velik, da bi se nihče ne čudil, da ljudje na njem prebivajo, kakor Flor od Metulj, tako reči, kot od neke posebnosti govori, da Ilirci tū pod planinami stanujejo in da jim stermiti potoki meje delajo.

3. Je po Apijanovem spričevanju mesto Metlje stalo na ravnoti verh nekega z drevjem zarašenega hriba, med dvema gričama, ki sta bila verh te hribovske ravnine. Na Kranjskem, kar se je nekdanj k Japudi štelo, ni nobene tako velike ravnote v hribih, kot jo ima obloška fara, in ravno na ti hribovski ravnoti so sém ter tje griči najpripraviši, s strelom iz lokov in tudi sicer se braniti. Metlje so bile med dvema, ali če hočemo, še med več griči. Na najnižjem je bil var ali zbornica, kamor so bili sprejeli rimsko posadko, ktera je zbornico potlej zažgala. Dan današnji se imenuje ta grič Tlačica v razloček večjega hriba, ki zraven stoji, in se mu Tlaka pravi. Da je Tlačica zapušeno seliše, se še zdaj pozna, ker je okoli in okoli lepo uglajena, po verhu pa zravnana. Tudi Schönleben v svojem „Apparatus Carnioliae antiquae“ pravi, da so bile Metlje tū, kjer je zdaj Metlika; pa Metlika ni na hribji ravnoti, ampak nekoliko je je na klancu, nekoliko pa tudi v nizki ravnini. Kluver ni blezo nikoli sam teh krajev vidil!

4. Pri Metljah so bile vode, ki jih je ložko jezero napravljalo. To jezero je stalo na ravnini zdaj imenovani: „Na Resji“, kjer se še dan današnji močviren svet vidi, in se sém ter tje lijaki poznajo, ki so nekdanj vodo točili, kar tudi ustne izročila med ljudstvom spričujejo. Okoli Metuljskega vara ali zbornice je globoko jezero stalo; lijaki, iz katerih je voda kviško vrela, se tudi še zdaj poznajo; pri eni strani je bilo sedlo, nad katerim je bila voda plitviša, da je bilo mogoče čez njo most napraviti v var. To je tisti kraj, od kterege Flor pravi, da se je vojak pomišljeval od vode in sovražnika moten, in da mu je Cezar škit iz roke zgrabil in prvi serčno naprej šel pred trumo iz premakljivega turna, v katerem je bil zgornji most.

Res, da so tudi pri Metliki vode, pa sovražnika bi

vode Kolpa, Kropa in Lahinja ne plašile posebno, ker bi zavolj teh vodá lahko po suhem jo v Metliko udaril, in bi mu ne bilo treba, se ravno pri Metliki čez vodé siliti.

S tem ko pravim, da Metlje niso bile tū, kjer je zdaj Metlika, pa ne rečem, da tū nekdanj ni nobenega mesta bilo; saj še za marsiktero drugo nekdanje mesto ne vemo, kje je ravno bilo. Eno zmed njih je utegnulo ravno tū biti, kjer je zdaj Metlika; ravnote kakor je metliška zraven rek, kakor je Kolpa, so večidel nekdanj tudi kako mesto imele.“

Tako gosp. Poženčan.

Iz razvalin stare japudske Terpe izkopujejo še barske dnarje, kateri na eni strani imajo podobšino konja, na drugi pa kozla. Kozje podobšine medene, kamnitne in železne izkopujejo tudi pogostoma v Liki in Kerbavi. Na ilirsko - macedonskih starih dnarjih se tudi večidel koza vidi, kar pričuje, da je ta žival v posebni časti bila pri ilirskih rodovih. Dalje doli v zemlji starih Trakov pa se najdejo podobšine osla, in znano je iz gerških pisateljev, da je Trakom v panir oslova podobšina bila.

Ta članek sem spisal, da bi v slovenskih domoljubih, kateri živijo na zemlji nekdanjih ilirskih rodov*), veselje izbudil in skerb za pobiranje jezikarskih in arheoloških ostankov junaškega ilirskega naroda.

Kratkočasno berilo.

Za pokušnjo iz delca:

Mlinarjev Janez, slovensk junak, ali vplemenjenje Teharčanov.

Po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja, složil za gosposke in kmečke ljudi K. Žavčanin.

(Konec.)

Kaj se zgodi! Teharska četa je bila, kakor navadno, nekega večera se sopet v tabor povratila z novico, da je verh nekega hriba zagledala neizmerno turško vojsko bližati se v pomoč Belemu gradu. Čul je namreč turški car Mohamed v Carovem gradu, da je junak Ivan Sibirjanin s križarsko vojsko v njegovo deželo priderl, da mu Beli grad oblega i hudo stiska. Razserdil se je tako nad tem, da so se mu v jezi ustnice razklale. Berž nabere silno vojsko, da si reši Beligrad.

Vojska je skoro nejevoljna i sita bila tako dolgočasnega oblegovanja, posebno pa naši Teharčani. Sibirjanin to opazivši, jih je začel vsaki dan na drugo stran razpošiljati, samo da bi jih ohranil vesele i dobrovoljne. „Ako jih je ravno malo“ — je večkrat rekel — „so mi vendar ljubši kakor polovica moje druge vojske. Vsi so pravi junaci, nepremakljivi v boji kakor zid. Niso zastonj slovenske kervi!“

Ko Mlinarjev Janez to novico Ivan-Sibirjaninu v tabor prinese, spravi ta, ko previden vojskovodja, svojo vojsko še tisti večer v bojni red. Teharčane postavi v sredo na najnevarniše pa tudi najčastneje mesto. Celo noč je tako križarska vojska v bojnem redu stala. Zjutraj se privleče gosta megla od savskih bregov, ter celi križarski tabor na debelo obda, da ni bilo moč ne pet korakov spred sebe viditi. —

Okolj desetih se začne vzdigovati. Sedaj zagledajo križari Turkov kakor listja i trave. Čez noč so se bili na nasprotnih gričih v terden tabor združili. Le mala dolinica je eno armado od druge ločila, ki ste se serdito gledale. Turki so od daleč na kristjane kričali, jih „garjeve pse“ psovaje. „Naj le pridejo bliže“ — so vikali — „da bodemo pili kristjansko kervi!“

To pa je kristjane tako razjarilo, da so že težko pričakovali znamenja na boj. Al Sibirjanin je bil preizurjen

*) Tukaj še naj postavim, da je tudi Suidas zapisal povest Ilirov, po kateri so se oni sami šteli za persijske soplemenike „ὁ δὲ περσιδος ἀντρος φασιν“; primeri Lazius str. 176.

vodja, da bi bil na vrat na nos dal trombentam v boj zapeti. Pustil je najprej Turke s svojih utaborjenih gričev se doli v dolino pomikati. Križarska vojska je zmiraj mirno na svojem mestu ostala. Turki so sčasoma celo dolino napolnili, i ravno namerjavali križare napasti — kar vse trombente i vsi bobni naenkrat zapojó!

Mlinarjev Janez i za njim teharski fantje spodbodejo svoje konjiče i viharju enako prihrumé v sredino turške armade. Na vseh stranéh se strašen boj vname, kakoršnega najstareji vojščaki pomnili niso. Vojski ste se tako ena v drugo zagrizle, da ni bilo moč razločiti meje med križarskimi i turškimi vojščaki. Tukaj so Kristusa klicali, tam pa polimesec, tukaj so se jeklene čeljade i železni oklepi lesketali v juternem solncu, tam pa turbani i dragoceni pasi. Kakor dva nasprotna i silna viharja morske valove vzdigneta, i val za valom se naprej valí, i kadar na nasprotni val doletí, se visoko spné, čez njega plane i v globočino nazaj pogrezne, — tako je križarska vojska privrela nad Turka. Najpervi je Mlinarjev Janez, daleč spoznan na svojem visokokrižnem zelenku i po teharskem dvozvezdnem banderu. Kamor njegov dolgi meč doseže, je smert; kamor mahne, turban odletí; kamor se oberne, se ga plahi turški janičarji ogibljejo. Kakor čertalo, kadar v celini brazdo reže, vse korenine razterga, tako je Mlinarjev Janez brazdo rezal s svojim mečem v turško vojsko i njene goste redove paral. Za njim pa rijejo teharski fantje zmiraj bolj na široko, i kmali se je bila cela slovenska četa z Mlinarjevim Janezom na čelu kakor kij zagojzdila v turško armado, jo na dvoje razklaje. Kakor dva mlinska kamna, kadar žito meljeta, eden drugega meljeta, eden drugega brusita, i nobeden prej ne jenja, dokler nista oba se čisto snedla, tako se ni vojska vojski udala, nobena ni ne za pedenj se umaknila! Na obeh stranéh je bila enaka sila, na obeh stranéh enako junaštvo, enaki serd, enako hlepenje po zmagi i slavi! To ni bil boj, to je bilo mesarenje! Skoro je kri v široki reki tekla po dolini tje v bobnečo Donavo, kervavo pisaje zelene valove! — Strašno je Janez razsajal s svojimi Teharčani v sred turške vojske. Kakor pleve proti jedernemu zernju so bili Turki proti njim. Janez mahne zdajci po janičarskem bašetu. Daleč mu pokošena obrita glava odletí — al pri ti priči se mu meč v roki zlomi — — za sekiro zagradi, pa še ljuteje turške glave kala. Al tudi on je že bil na mnogih stranéh hudo ranjen. Kri mu je s curkom tekla po hrabrih persih. To ga oslabi, da začne omagovati, rama mu ne dá več sekire vzdigniti, v sedlu se zgrudi, omotica ga napade, i na levo se z zelenka zverne. Nek turšk janičar, to opazivši, mu hoče s sulico persi prebosti — al v tem trenutku mu sekira glavo razbije, da se daleč okrog njegovi možgani razškopé. Udaril ga je Voglarjev Miha, ki se je vedno tik svojega načelnika vojskoval. Ko Turki vidijo, da je strahoviti kristjanski junak s svojega zelenka zginul, napnejo še enkrat vso svojo moč i kmali je bil smertno ranjeni umirajoči Janez z Voglarjevim od svoje čete ločen. Junaško je branil Voglarjev z levo teharsko bandero deržeč, sebe i svojega ranjenca turških janičarjev. Še o pravem času ga zagleda nek imeniten Arabčan, kako se je bojeval z deseterimi janičarji; drugač bi bilo gotovo po njem!

„Nazaj!“ — zaukaže ostro janičarjem — „stojite! ta je moj!“ Janičarji odjenjajo. „Udaj se nam dobrovoljno, saj vidiš, da si odcepljen od svojih, da ti od nobene strani ni pomoči. Gotova smert te čaka, ako se nam še nadalje prederzno zoperstavljaš!

„Udam se vam“ — odgovori ponosno Voglarjev — al s tem pogojem, da mi dovolite tega ranjenca, mojega načelnika, iz bojišča nesti, da mu rane ovežem; morebiti je še moč ga smerti oteti. Drugač pa nikakor ne! Raji ž njim vred smert storim!“

„To je lepa, to je junaška beseda“ — ga Arabčan pohvali. „Tako se mi dopadaš, kristjanski junak! Daj mi

svojo sekiro, i sledi mojemu služetu v tabor; tam moraš mirno s svojim banderom v šotoru ranjencu rane ovezati.“

Voglarjev podá svojo sekiro Arabčanu, dvigne še enkrat teharsko bandero visoko ter ga zasuče po zraku, kakor, da bi bil hotel tovaršem reči: „tukaj sva; rešite naju!“ Arabčanov služu donese nosilnico, na katero položita Janeza ter ž njim bojišče zapustita.

V dragoceni Arabčanov šotor pridši položita le malo še dihajočega na mehke blazine. Voglarjev mu začne rane spirati i vidi v svoje največje veselje, da mu ni nobena na smert, akoravno so mu bile persi zeló razmesarjene, i da ga je le zguba tolike kerví tako oslabila. Arabčanov služu sopet z nosilnico na bojišče odhití, Voglarjevega samega v šotoru pustivši pri ranjencu. Ta vzame sedaj teharsko bandero z zastave, i ga ravno hoče razcepiti, da bi ž njim Janezu rane ovezal, kar mu ta hip druga misel možgane prešine. — Svojo srajco sleče, jo na več kosov razcepi i mu tako ž njo rane oveže, bandero pa celo namesto srajce si okolj života zavije i čez-nj drugo svojo obleko obleče. Janezu se je pod ovezami kmali kri ustavila, i čez nekoliko časa se sopet zavé. Plašno sedaj gleda, kje da je, i ko vidi, da je v turškem šotoru si serdito sterga oveze z ran. „Le teci, teci kri do zadnje mi kaplje!“ — reče. „Raj čem umreti, kakor Turku biti sužnik!“ Ravno je hotel ovezo proč vreči, kar na nji zagleda s rudečimi nitkami všito ime „Marjetica.“

V tem priskoči Voglarjev, ki je pred šotorom boj v dolini gledal, i mu brani si oveze odtergati. Janez ga debelo pogleda. — „Marjetica!“ — sklikne na glas — i sopet v svojo prejšno medljevo pade. Zdelo se mu je namreč, da v Voglarjevem vidi Marjetico. — — —

Teharska četa vidši svoje bandero se trikrat v zraku zasukati i sopet pasti, je dobro to znamenje razumela i čudeže junaštva doprinašala v rešenje svojega bandera i načelnika! Al vse zastonj! — Vedno nove i vedno večje turške čete so na bojišče vrele. Bilo je, kakor da bi iz tal naraščali, kakor da bi iz vsakega Turka po dva sopet vstajala. Tri dni poredoma je grozovito napadala križarsko vojsko, ter si prizadevala, Beligrad propada rešiti, — al vse zastonj. Križari so stali nepremakljivi kakor žive skale, v ktere zastonj udarjajo morski valovi! Zgubila je že več od polovice janičarjev, svojih najčverstejih junakov.

Četerti dan napoči. Križari so sopet v bojnem redu pričakovali Turkov; al kako se začudijo, ko zjutraj turško taborišče prazno — sramotno zapuščeno najdejo. Kakor so ponoči privreli, tako so tudi ponoči pete pobrali, vidši, da nič opraviti ne morejo proti nasprotnikom svojim.

Sedaj je željno po bojišču iskal prijatelj prijatla, brat brata, sin očeta, oče sina, ki mu je v boji spred oči zginul, i ki ga je med ranjenimi ali mertvimi še najti mislil. Tudi teharski fantje so iskali svojega načelnika po celem bojišču od zora do mraka; al zastonj je bilo vse njihovo iskanje! Zelenka so našli ubitega, al od Janeza ni bilo ne sledú ne tirú.

Žalostni se vernejo na večer nazaj v tabor.

— — — — —
— — — — —

Za kratek čas, pa tudi za poduk.

Pravlice Krilove.

Ivan Andrejevič Krilov, ki je umerl leta 1852, slovi na Rusovskem še bolj kot Gellert na Nemškem. Bil je basnar izversten. Znal je basni ali pravlice tako mikavno zlagati, da med vsemi rusovskimi pisatelji, ki so za prosti narod pisali, je Krilov blezo prvi; njegovih pravlic vé skor vsak otrok kaj.

Da imajo proste Krilove pripovedke zares zdravo jedro v sebi, naj sodijo naši bravci sami. Damo jim za pokušnjo dvoje.